

TELEVÍZIÓ

„Numen adest”

Most olvasom Wolfgang Hildesheimer könyvét Mozartról. Sok száz oldalon, megvesztegető német alapossggal, a lángelme titkát igyekszik ellesni. Elolvasott, ki-jegyzetelt minden Mozart-levelet — amiket Mozart írt, amiket hozzá írtak — keresi a nyomát: hogyan és miért lett a „Don Juan”, mik a belső indítékai a nagyszerű G-moll szimfóniának, a vonósnyegyesekek. Sehöl semmi nyom! Az „Idomeneo” egyik nagy áriája azért született, mert az agguló tenoristának, Raaf úrnak kellett egy hozzá méltó ária, — sebtiben megírta hát! Míg a Don Juan készül, leveleiben anyagi ügyeivel bajlódik, felesége, a csapodár Constanze, betegsége aggasztja, s pénzt kunyerál valamelyik jótevőjétől. Hol lehet rajtakapni? hol nyilatkozik meg végre a lángelme, a tünemény, vagy ahogy elnevezték: a „földi vándor”? Az élete ismert, sok-sok apró részletében is, de az alkotó? Ifjú még, csodagyerek. készül a „Lucio Silla”. S miről bolondozik a bemutatónak előtt, hűgához írt levelében? „... távozunk Firmian gróftól, hazafelé tartottunk, s képzeld, mi történt? Bementünk a házba! Isten veled szívem mája, légy mindig az én kis hú-

gocskám, s most vakarj meg gyorsan, mert viszket.”

Hildesheimer vizsgálatai végén is tanácsatlan — „numen adest!”, ennyit mondhatna. De ezt Szőnyi Erzsébet zeneszerző és professzor kimondta Kocsis Zoltánról és Ránki Dezsőről, amikor fagatták: mi is lehet a titka a két akkor még süvölvény muzsikusknak? Ő is eljutott — akárcsak Mozart esetében Hildesheimer, vagy mi most, a tévé példás riportfilmjét nézve, hallgatva — a megmagyarázhatatlanig, hogy a „numen” van jelen, valamint istenség szól.

Pedig ez a két ifjú éppoly kevéssé istenség, mint hajdan a kölyök Mozart, a kölyök Liszt. Nagyon is természetesekek, blue-jeans-es srácok, akik a tartózkodó, tapintatos háttérbe vonuló műsorvezetőnek — nevéét és módszerét érdemes feljegyezni: *Bruno Monsaingeon* — úgy beszélnek a zenéről, mint a ping-pong csatáikról, s akikről senki sem mondaná, ha világszerte útjaikon leszállnak valamelyik jetről (éppúgy nem mondaná, mint a delizáncról le-kászálódó Mozartól, Lisztről), hogy rövidesen valamelyik hangversenyteremben a zene csodáját — engedtessek meg e szó! — celebrál-

ják, hogy képességük, korok lelkében való ott-honosságuk megmagyarázhatatlan, hogy a líraian, csodálkozóan szöke Ránki Dezső kamaszlelkében ott él a bonyolult, titokzatos Schumann, s úgy él, akár Mozart vagy Liszt, olyan egyszerűen, magától értetődően — s hogy a vagányosan kamaszos Kocsis Zoltán mindent tud Beethovenről, Bartókról, Kurtág Györgyről, s többet közül róluk velünk, ámuló hallgatóival, mint vaskos könyvek tudósai; annyit tud, mint amennyit maga Beethoven, Bartók se tudhatott, s mindketten — egyik is, másik is — ifjan részletetnek abban az örömben, amiben valaha az érett Dohnányi, Giesking, Elly Ney, Backhaus részesített.

Újra meg újra az ifjú Mozart jut eszünkbe a riportfilm nézésén, Mozart egyszerűsége, emberi mindennapisága. Ránki Dezső hatalmas zongorarakárban keresi a megfelelő zongorát, hisz milyen boldog a hegedűs, aki magával viheti meghitt, megszó-kott hangszerét. Sorra próbálja a zongorákat, azt a megfelelőt, illetve melynek billentyűit érintve Ránki Dezső lehet, senki más, hisz a hangszer is engedelmessékedett. S erről úgy beszél, mintha pingpong-ütőt keresgélne: melyikkel vívhat győztesebb csatát? Kocsis Zoltán orgonát próbál ki, majd a tapintatos műsorvezető kérésére „zongorára teszi” Mozart egyik nem igen ismert szimfóniáját, aztán gyermekeesen játszva az ötlettel, kamaszosan ferde mosollyal, zongorán

szólaltatja meg Ravelt, s éppúgy zenekart halunk, mint amikor még egy próbát vállal: elzongorázza az „Isten akonyá”-nak bonyolult fináléját — eltűnve a zenében, egymaga a hatalmas zenekar! — majd hirtelen abbahagyja és ferdén mosolyog: „hát nem olyan nagy eset, ennyi volt az egész!” Valahogy így próbálgathatta a kamasz Mozart egyik főúri jötevője házában a csembalókat — így írhatta le, fejből, egyszeri hallás után, a titkolt-titkos zenét, Allegri „Miserere”-jét. „Hát nem egyszerű — mosolyoghatott ő is — csak meg kell találni a megfelelő hangszert, csak jól oda kell figyelni a Sistinában. Aztán megy az magától!”

Kettős arckép, a riportfilm címe. S valóban, két zenei tünemény arcképét kaptuk — arcképet, tehát két ifjú ember arcát. „Új csillag tűnt fel” — írta valamelyikükről egyik francia lap, de írhatta volna mindkettőjükéről. Új csillagok — de nem sztárok. S ez ennek a vonzó filmriportnak — nem akárki, Marcel Camus a rendezője — legszebb tulajdonsága: bemutatja a világ zenei életének két földönjáró csillagát, de egy pillanatra sem a zeneélet megcsodált sztárjait, két fiatal zongoristát csak, akikről még Szvjatoszlav Richter is — az élő legnagyobbak közt is a legnagyobb — csak csodálattal szólhatott, mintegy magához ölelve a jövődőt. A jövődőt, mely máris a mával egyenlő.

THURZÓ GÁBOR

Bolhából elefánt

Messinger István, Szalkai Sándor rendező és Kállai István dramaturg tévészatirájának — az Elefántnak — központjában egy kisvárosi állatkertigazgató áll, akinek karrierjéhez éppen kapóra jönne a Budapesten ülésező nemzetközi zoológus kongresszus tervezett látogatása a jelzett kisvárosban. E látogatástól reméli ugyanis áthelyezését a fővárosba. Állatkertje büszkesége, Jumbó, az elefánt azonban különös bűntény áldozata lesz. A látogatást megelőző egyik éjszakán, lemoshatatlan festékekkel, az igazgató becsületét sértő feliratokat festenek a béketűrő állat hátára. E kitűnő ötlet háttára viszont az alkotók ültetik fel a karrierista igazgatót, s még két mulatságos, eleven figurát; a becsületben megöszült állatápolót és a szenilis, egykori festékgyárost. A színészek meg hálásak e szerepekért; Óze Lajos, Páger Antal és Major Ta-

Páger Antal és Major Tamás

más kedvükre alakíthatják azokat, így aztán némely gesztusukból, hanglejtésükből, mimikájukból vissza-visszaköszönnek korábbi sikeres szerepeik.

Az oka ennek az, hogy az alkotók nem elégedtek meg rövid vígjátékra való ötletükkel. Mondanivalójukat ezért „bővíteni” és „mélyíteni” kezdték. Jó néhányszor látott alakok és szituáció patronját helyezték el benne, mintegy töltelékül, a talpnyaló beosztottat, a kisvárosi vezetők dinom-dánomját, a háttérből irányító feleséget; s ezzel a vetítési idő máris egyóránnyira duzzadt. A „mélyítésről” azonban megfeledkeztek.

Ilyen előzmények után csak felemás alkotás születethetett: mert a jó ötlet, a színészek kiemelkedő játéka a gondtalan esti szórakozást biztosítja ugyan, de éppen ugyanezen alkotógárda korábbi jól sikerült rövid szatirái alapján többet vártunk tőlük. Talán majd legközelebb megint sikerül.

SÓLYOM GÁBOR